

På frierfødder i Jotunheim

En sproglig analyse af tre tekster med baggrund i Eddakvadet "Skírnismál".

Nordisk Sprog og Litteratur
Grammatik og tekst
Sommereksamen

Aarhus Universitet maj 2017

Opgavens omfang: 19194 anslag.

På frierfødder i Jotunheim

Indledning

I denne opgave har jeg i sinde at undersøge tre tekster, der trods en fælles baggrund i Eddadigtet "Skírnismál" som følge af forskellige intentioner varierer indbyrdes. I en sproglig analyse med fokus på afsender- og modtagerforhold, genre, form, talehandlinger, sætningskobling, diskursreferenter, semantiske roller, og sproglig stil vil jeg undersøge, hvordan de tre tekster lever op til deres erklærede mål, og hvordan de påvirkes af dette. I bestræbelsen herpå vil jeg indbyrdes kontrastere teksterne i en komparativ analyse, hvor der fokuseres på forskelle og ligheder i teksternes forhold til de opremsede fokuspunkter. Jeg har i forsøget på at komme så tekstnært som muligt og bedrive en dybdegående analyse valgt at lægge mit primære fokus på de tre teksters skildringer af hovedagenten Skirner.

De tre tekster i makroperspektiv

De tre tekster, der vil blive analyseret, udgøres af stroferne 14 – 29 i Martin Larsens gendigtning fra 1954 (Larsen 1954), et uddrag af Thøger Larsens oversættelse fra 1926 (Larsen 1926) samt s. 35 – 38 i tegneseriehæftet *Valhalla 14. Muren* af Peter Madsen m.fl. (Madsen 2007) (teksterne vil fremover blive refereret til som hhv. tekst 1, 2 og 3), og har alle rod i Eddadigtet "Skírnismál", som i samlingen *Den Ældre Edda* blev nedskrevet i slutningen af 1200-tallet. Fælles for teksterne er, at de bunder i et møde mellem Skirner, en tjener af Vaneguden Frej, og jættepigen Gerd, i hvem Frej har forelsket sig, hvorfor Skirner med gaver og løfter sendes til Gymers gård i håb om at vinde jættens gunst (Bæksted 1963). Teksterne deler på denne vis et makrostrukturelt fundament og er alle fortællinger med Frejs forelskelse som katalysator for Skirners møde med Gerd. Herfra bevæger de sig imidlertid mod forskellige mål. For at vise dette, vil jeg indlede med en præsentation af teksternes form og formål.

Form og formål

At oversætte en 700-800 år gammel nedskrivning fra norrønt vil altid implicere et element af genfortælling. Man kan hævde, at enhver oversættelse i sin natur er en genfortælling, hvilket måske især angår gendigtninger af poesi, da processen uvilkårligt

involverer et tolkningselement. En genfortælling må derfor have klare mål og indsnævre sit fokus, hvilket de tre analysetekster på hver sin måde gør.

Begyndeligt vil jeg kigge på tekst 1, hvis forord lyder, ”Jeg havde sat mig som opgave at gengive digtene i den form, der havde været deres skaberes glæde, og ikke lade mig nøje med bogstavrimene” (Larsen 1954, forord). Her ytres altså ønske om formmæssig nærhed til originalteksten¹, og man kan tænke sig, at teksten henvender sig til læsere, der kan dele den omtalte glæde og søger en inspireret oplevelse af Eddadigtningen i stil med dens norrøne form. Teksten fokuserer ikke blot på at imitere Eddaens karakteristiske allitterationer, men forsøger at være formnær i samme forstand som deres skabere. Med dette henvises muligvis til digtets strofiske opsætning, da det ofte bevæger sig i Eddaversemålet, ljóðaháttur, hvor hver strofe har 6 vers, af hvilke 3. og 6. allittererer med sig selv (Sørensen 2001, 28), som det ses i åbningsstrofen:

”Hør, hvilken dump dundren!

Der lyder døn af hov

højt i jætters hus.

Alt rokker,

for jorden dirrer

her under Gymers gaard!” (tekst 1, str. 14)

Tekst 1 er imidlertid ikke ene i sin intention om at komme tæt på Eddaens form. I forordet til tekst 2 formulerer Thøger Larsen nemlig sin fremgangsmåde således, ”Det har naturligvis været mig magtpaaliggende at gengive Eddaens Kvad i den Form, der, hvad Sprogholdningen angaar, ligger saa nær som muligt op ad det oldnordiske Digtersprog (...) [og] samtidig undgå Afvigelse fra den oprindelige Tekst, hvad Meningen angaar” (Larsen 1926, forord). Også her vægtes formen højt, men denne gang tales der om en sproglig form, som både stilistisk og semantisk ønskes nært beslægtet med Eddakvadernes. I Thøger Larsens digt, som er mere konsekvent komponeret af 4-versedede strofer med enkelte undtagelser, møder vi bl.a. dette formfokus i de mange allitterationer, der skubber digtets rytme i linjer som, ”Jorden bæver og bølger” (tekst 2, str. 14). De fleste strofer følger et allitterationsprincip med to ækvivalente i hver

---

¹ Det er naturligvis vanskeligt at tale om en originaltekst, da Eddaen oprindeligt var en mundtlig genre. Her tænkes imidlertid på de første norrøne nedskrivninger i *Den Ældre Edda*.

verselinje, og sprogets stil er generelt højstemt og poetisk, hvilket senere vil blive evident. Umiddelbart kan man tænke sig, at denne tekst henvender sig til en læser, der ønsker en tekstnær gendigtning af den gamle Edda sprogligt og indholdsmæssigt.

Tekst 3 har i sit tegneserieformat en anden opfattelse af form end de to digte, da den er skrevet "(...)med baggrund i nordisk kultur, men i øvrigt i stil med Asterix og Co. m.fl." (tekst 3, forord). Altså har denne tekst hverken ambitioner om sproglig eller formmæssig nærhed med "Skírnismál", men må læses som en fortælling med baggrund i denne og legitimerer dermed sine handlingsmæssige afvigelser fra primærtteksten. Det er en handlingsmættet tekst, der i lige høj grad formidles af billeder som af ord. Faktisk er den primære spalteplass viet billederne, og ord optræder enten i talebobler eller som påmalede lydord, der ofte komisk ledsager handlingen. Altså har vi at gøre med en tekst, hvis formfokus afviger fra de to andre, men stadig er yderst udtalt. Teksten henvender sig til læsere, der ønsker en humoristisk og lettilgængelig oplevelse fremfor en dybdegående og tro gengivelse af Eddadigtningen. Børn kan tænkes at tilhøre målgruppen.

Den narrative komposition

Ved at se på talehandlinger og udsagns-sammenhænge forstået fra Hans Arndts terminologi (Arndt 2007), kan vi undersøge teksternes opbygning og få de bagvedliggende strukturer til at tale for et indhold. Om de tre teksters komposition kan fælles for dem alle siges, at de følger en lineær kronologi og fortælles i aktanternes dialoger. At narrativen er progressiv kommer bl.a. til udtryk af dette fortællerforhold, for "et drama kan dårligt være andet end narrativt fremadskridende, uanset hvad replikkerne indeholder" (Arndt 2007, 75).

Tidsfølge og kausativitet finder vi også i teksternes sætningskoblinger, hvilket er kendetegnende for fortællende tekster. I de tre tekster er sætningskoblingen ofte asyndetisk, hvorfor tidsfølge og kausativitet ikke er udtrykt i adverbier eller konjunktioner, men må konstrueres i læsningen, eksempelvis i tekst 2, "Jeg hugger dit Hoved fra Halsen bort,/ giver du mig ikke din Gunst" (tekst 2, str. 23). Her optræder en ledsætning uden konjunktion, hvilket dels taler for denne teksts sprogligt komplekse stil og samtidig vidner om de poetiske motivationer, der er på spil i sproget, hvor underliggørelse (Sjkløvskej 1916) og rytme er midler. Ydermere benytter passagen en

højtstilet sprogbrug, og man ser digtets tætte komposition. Lignende asyndetiske koblinger præger også tekst 1, hvor en sproglig højtidelighed ligeledes eftertrages.

I tekst 3 møder vi en simplere syntaks, og kausative samt temporale forhold er klarere udtrykt jf. passagen, "HVAD SKAL JEG MED DET NIPS?! FAR OG JEG HAR GULD NOK HER PÅ GYMISGÅRD!" (tekst 3, 35). Her følger to helsætninger hinanden, hvoraf den første er en klassisk interrogativ med spørgeordet i forfeltet, mens subjektet alene indtager dette i den følgende sætning. Et sådant greb bevirker en let læsning, og skønt heller ikke disse sætninger bindes af en konjunktional, er det nemt at forstå Gerds motiver for afvisningen af Frej. Ydermere kan det siges, at tekst 3 har andre muligheder for at udtrykke temporalitet og kausativitet i sine billeder, der viser handlingens progression.

Et blik på talehandlingerne i de citerede passager vil i alle tilfælde vise eksempler på dialogstrukturens indflydelse på sproget. Der kommunikeres således i direktiver, kommissiver, interrogativer og ekspressiver. Dette er kendetegnende for alle tre tekster, der grundet deres struktur fortælles af aktanterne, hvorfor sproget bliver karakternært og ekspressivt.

Referentkobling

Fra dialogstrukturen vil jeg nu undersøge teksternes referentkobling med Bernt Fossetøls begreber (Fossetøl 1983) og vise, hvad dette betyder for teksternes kompleksitet og personfremstilling. Eftersom der ingen fortæller er i tekst 1 og 2, får vi kun adgang til karaktererne gennem deres ytringer, hvorfor små lingvistiske forhold i de tætkomponerede digte bliver sigende.

Gerd og Skirner er teksternes dominerende referenter. I alle fortællingerne optræder førstnævnte som en implicit instans, der ikke introduceres nærmere. Anderledes er det med Skirner, som i fortællingerne er ukendt for Gerd, hvilket vidner om tekstens narrative struktur og hierarki; Skirner kender til og ønsker noget af Gerd, ikke omvendt. Han præsenteres i tekst 1 og 2 af Gerds tjener som "en høj kriger" (tekst 1, str. 15) og "en Svend" (tekst 2, str. 15). Altså bydes Gerd (og læseren) karakteriserende information om Skirner, før han inviteres indenfor, og Gerd ved interrogativer finder frem til, hvem han er, og hvad han vil.

Tekst 3 åbnes voldsomt, da Skirner ledsaget af to onomatopoietiske "BANK!" udbryder, "VÅGN OP, GERD!" (tekst 3, 35), før en spørgesession i stil med de andre

teksters finder sted. Foruden at tale for tekstens direktehed, hvor handling og dynamik vægtes over forhandlinger, får vi også mulighed for visuelt at se Skirner, der i tekst 3 bestemt ikke er *en høj kriger*. Altså muliggør billedsiden som en alternativ fortællende instans, at tekst 3 kan spare på beskrivende talehandlinger og bl.a. derfor udelade tjenerkarakteren.

Kigger man på referencerne til Skirner, vil man opdage, at han i tekst 1 og 2 er den hyppigste bruger af pronominet jeg, hvilket sætter ham i subjektets position som en karakter med agenspotentialer, mens Gerd ofte er genstand for Skirners regulativer og desuden indgår som objekt eller passiv oplever af hans trusler, eksempelvis "Aves skal du" (tekst 1, str. 26). Altså ses en Skirner, som er centralt og stærkt positioneret. Navnlig mod slutningen af begge tekster, hvor et magtskifte synes at finde sted, og Skirner taler i imperativer, "Sæt dig" (tekst 1, str. 29), hvilket ellers er Gerds privilegium i begyndelsen af teksterne, når hun stikker sin tjener ordre.

Ved at inddrage tekst 3 i denne sammenhæng kan vi se, hvordan referenterne medvirker til at tone vores læseroplevelse. I denne tekst er Gerd Skirner overlegen, hvilket bl.a. kommer til udtryk, når hun referer til ham i hånlige øgenavne som "LILLE SPIRREVIP" (tekst 3, 35). Også andetsteds udtrykkes karakterskildring i tekstens referentielle forhold, da det i følgende detalje kan udledes, at Skirner i tekst 1 er mindre aggressiv end i tekst 2, når han langsomt intensiverer sin trussel ved først at spørge, "Kan du se et sværd(...)" (tekst 1, str. 23), derpå "Kan du se mit sværd(...)" (tekst 2, str. 25) og således med genitiven gør sin trussel konkret. I tekst 2 er Skirners trussel fra start anderledes præsent, hvilket er i denne teksts stil, som vi senere skal se.

Et sidste forhold referentkoblingen kan tale om, er tekstens kompleksitet. Ved at undersøge introduktionen af ukendte referenter vil vi se, at tekst 3 gerne specificerer nye karakterer og elementer som "HRIMGRIMNIR, GYMISGARDS STØRSTE KRIGER!" (tekst 3, 36). Dette er en læservenlig gestus, der ikke findes i tekst 1 og 2, som begge uden nærmere specifikation eksempelvis referer til Odins søn, og det forventes, at læseren er indforstået med denne karakter², hvilket vidner om de tre teksters modtagerbevidsthed.

---

² Da teksterne er et uddrag, skal jeg ikke kunne sige, om man før passagen møder karakteren.

Semantiske roller

I et nærblik på karakterernes semantiske roller i Fossestøls betydning (Fossestøl, 1983), vil jeg forsøge at vise en række uligheder teksterne imellem. I alle tre fortællinger er Frejs begæring af Gerd forudsætning for fortællingens handling, CU, mens handlingens mål, AI, for Skirner er at få Gerd sat i stævne med den forlibte Frej. Som følge heraf bliver Skirner hovedagent, da han aktivt opsøger Gerd og forsøger at overtale hende til at møde Frej.

Selvom dette forhold etableres i alle tre tekster, er der stor forskel på Skirners fremfærd. I tekst 2 er han, som tidligere bestemt, mere aggressiv og nærværende i trusler og forhandling end i tekst 1 og 3. Dette ses eksempelvis i udbruddet, "Jeg hugger dit hoved fra halsen bort./ giver du mig ikke din Gunst" (tekst 2, str. 23), hvor det er tydeligt, at Skirner truer med at agere bøddel, hvis ikke han modtager Gerds velvilje. Det kan også noteres, at "mig" og ikke Frej er RE i forgangen, skønt Frej antageligt vil være så på sigt.

Tekst 1 anvender i sin gengivelse af denne passage en mere passiv form, "Hals og hoved/ med et hug er skilt./ lover du mig ikke alt!" (tekst 2, str. 23). Her gemmes agenten, og man finder ikke samme direktehed som i tekst 2. Faktisk kan man komme i tvivl om, hvorvidt sværdet eller Skirner vil skille hals fra hoved, hvilket bliver relevant, når tekst 3 inddrages, for her spiller sværdet en aktiv rolle. I det tætteste vi kommer en gengivelse af den analyserede passage, lyder Skirners trussel, "DETTE ER ET MAGNUMSVÆRD FRA ASGÅRDS... DET KAN STRYGE DIT HOVED AF I ÉT HUG!" (tekst 3, 35). Sværdet kan altså udføre den potentielle halshugning, ikke Skirner. Dette udsagn får ny betydning, når vi senere ser sværdet fægte med Hrimgrimmir i et komisk øjeblik, som falder i tegnerseriens ånd. Den mindre brutale vending kan også vidne om en modtagerbevidsthed, da en maskeret barbarisme kan være ønsket, hvis man skriver til et yngre publikum (dog kan Gerds nøgenhed tale imod dette), mens sværdets agens ydermere bliver meddefinerende af Skirners karakter. Sværdet må kæmpe for ham, og han fremstår atter fjollet og ikke-heroisk.

Det kan siges, at Skirner med større tydelighed løber Frejs ærinder i tekst 1 end i tekst 2, hvor han er en udtalt agent med anelser af egenvilje. Når Skirner således tilbyder Gerd Frejs gaver i tekst 1, er jeget ikke udtrykt som giver, "Elleve æbler/ har jeg, ildgyldne/de skal i Gerds gemmer/ hvis du føjer/ til Frejs lykke/ din mund og dit minde" (tekst 1, str. 19). Her taler Skirner for Frej, og jeget skjules i give-forgangen.

Det er derfor et passivt jeg kontrasteret med skildring af situationen i tekst 2, hvor det hedder, "Her har du elleve Æbler af Guld/ dem vil jeg give dig, Gerd/ for at Frey du siger friest for Lyder/ og for dit Venskab at vinde" (tekst 2, str. 19). I denne passage er jeg et tydeligt agent og giver af æblerne, og selvom vi alligevel forstår, at Skirner handler i Frejs interesse, kan det undertiden ligne, at han har egne interesser; hvem vil egentlig vinde Gerds venskab? Også tiltalen af Gerd er i de citerede passager interessant. I tekst 2 adresseres hun direkte ved fornavn, mens hun i tekst 1 omtales i 3. person og dermed er distanceret fra Skirner. Dette kan tilmed vidne for, at tekst 2 er mere intim i sit drama, og Skirner er mere direkte.

Stil

Skirners frembrusende adfærd i tekst 2 er overvejende i stil med resten af digtet, der i sit sprog er potent, dramatisk og kraftfuldt. Dette kan eksemplificeres i strofe 24, hvor Skirners trusler af Gerd besvares med det ekspressive, "Aldrig truet eller tvungen vil jeg/ falde en Mand til føje" (tekst 2, str. 24). Placeringen af det kompromisløse adverbium *aldrig* i forfeltet er et poetisk greb, som accentuerer ordet og lader replikken med dramatik og vildskab. Gerd fremstår stålfast og stærk, mens her samtidig vidnes om den sproglige højstemthed, Thøger Larsen sigter mod. Sproget er poetisk, og tonen er alvorlig. Generelt ser man i teksten mange uvante udfyldninger af forfelterne og en voldsomhed udtrykt i Gerds afvisninger, der som Skirners ageren er kompromisløse.

Tekst 1 er til sammenligning en anelse mildere i sin dramatiske sprogbrug, men ikke desto mindre klar og ligeledes højstemt, jf. samme replik, "Tvang og trusler/ vækker trods i mig/ hvem der end ville" (tekst 1, str. 24). Dette svar er stærkt, skønt mindre kraftfuldt og kompromisløst end forrige, hvilket bl.a. skyldes udeladelsen af hin urokkelige adverbium. Vi ser dog også her en utraditionel sprogbrug, da "hvem der end ville", er et ukonventionelt indskud, som klinger højtideligt, og tekst 1 bevæger sig generelt i en høj stil. Fælles for de to teksters poetiske tone er også dannelsen af sproglige billeder. Der tales om "ildsvælget" og "mulmflammen", mens jorden besjæles og kan dirre eller bæve.

I tekst 3 praktiseres et simplere sprog, som skal ledsage handlingen, der udspiller sig på billedsiden, i replikker eller onomatopoietiske udbrud. Sproget mimer ofte det talte, hvilket eksempelvis udtrykkes i lydord, udråbstegn og karakterernes stammen, som også bliver et middel til at vise magtforhold. I starten er det således Skirner, der

stammer, mens Gerd slutteligt ender omtumlet og hakkende, "JAM... HVAD?!" (tekst 3, 38). Forfelterne er fattige på overraskelser, og replikkerne er jordnære. Ofte ses ekspressive dagligdags vendinger som "ALDRIG I LIVET!" (tekst 3, 35). Sætningerne er skåret til taleboblerne, lette og korte, og vi ser mange tilfælde af ironiske kommentarer, øgenavne og sproglige klicheer. Der spilles eksempelvis på James Bond i replikken, "SKOSVEND, SKIRNER SKOSVEND" (tekst 3, 35). Alt dette bidrager til den overordnede komiske, lette tone og maler et naragtigt portræt af Skirner, der fuldendes af tegningerne, når han taber æbler og guldringe på gulvet eller i et andet billede er på størrelse med Gerds arm. Tekstens handling bevæger sig i en anden retning end de to andre, hvilket delvist skyldes opprioriteringen af action og humor. Tegneserien kræver dynamik og kan ikke finde plads til den lange overtalelseskamp, som til gengæld er yderst berettiget i de to andre teksters dramatiske højstemthed, hvor en større dialogkrig kan føres i sproglige tungskyts og formentlig er tættere på den oprindelige handling i "Skírnirsmál", men da tekst 3 ikke har fremsat løfter om handlingsmæssig nærhed, overholder alle tre tekster deres forords løfter.

Konklusion

Det udtrykkes i opgaven, at genfortællinger af litterære tekster som følge af deres form, intentioner og ambitioner kan variere voldsomt. Dette vises ved at sammenligne tre tekster, der fra et fælles udgangspunkt i Eddadigtet "Skírnirsmál", bevæger sig i forskellige retninger afhængigt af deres form- og sprogfokus. Således søger tekst 1 og 2 på hver sin måde at komme tæt på primært teksten, mens tekst 3 i sit tegneserieformat har andre interesser og afviger stilistisk og handlingsmæssigt for at leve op til sin action- og humormættede form. Teksternes forskellige interesser ses i et sprogligt nærstudie, hvor det vises, hvordan bl.a. sætningskoblinger, forfelter, referentkoblinger og semantiske roller er medkonstituerende af teksternes stil og enten kan lette læsningen eller tone sproget poetisk, mens der samtidig kigges på, hvordan lingvistiske forhold bliver essentielle i karakteropfattelser ved at undersøge skildringer af Skirner, som i tekst 2 er en dominerende aggressiv agent, der står bag sine trusler og ikke gemmer sig i passive eufemismer, mens han i tekst 1 fremstår mildere og mere upersonlig som Frejs mellemed og endelig i tekst 3 er genstand for latter.

Litteratur

Arndt, Hans. 2007. *Talehandlinger – og anden sprogbrug*. Dansk lærerforeningens Forlag. 1. Udgave.

Bæksted, Anders. 1963. "Vanerne" i *Guder og helte i norden*, 106 – 127. Politikens forlag.

Fossestøl, Bernt. 1983. "Tekstlingvistik – en ny synsvinkel" i *Bindingsværket i tekster*, 100 – 145. Universitetsforlaget.

Larsen, Martin. 1954. *Guder, helte og godfolk*, 63 – 66. København: Munksgaard (Tekst 1).

Larsen, Thøger. 1926. *Nordens Gudekvad*, 62 – 64. Lemvig (Tekst 2).

Madsen, Peter, m.fl.. 2007. *Valhalla 14. Muren*, 35 – 38. København: Carlsen (Tekst 3).

Sjkløvskej, Viktor Borisovitsj. 1916. "Kunsten som grep" oversat i *Moderne litteraturteori*. 1991. Universitetsforlaget Oslo.

Sørensen, Preben Meulengracht. 2001. "Eddadigtning" i *Kort oversigt over nordens litteratur i oldtid og middelalder*, 23 – 29. Dansk lærerforeningen.